

Türkiye’de Tarım Sigortalarına Devlet Desteğinin Etkileri

İlker DURGUT*

Pınar DUMANOĞLU

Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Sigortacılık Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

*Sorumlu Yazar:

E-posta:i.durgut_6790@hotmail.com

Geliş Tarihi: 01 Mart 2016

Kabul Tarihi: 11 Nisan 2016

Özet

Tarım, insanların besin ihtiyaçlarını karşılaması sebebiyle yaşamsal önem taşımakta ve yerini tutacak başka bir kaynağın olmaması nedeniyle ülkeler için temel bir ekonomik faaliyet olma özelliğine sahiptir. Tarımsal faaliyetler özellikleri gereği açık alanda yapıldığından birçok riskle karşı karşıya kalabilmektedir. Tarımda karşılaşılan bu risklere karşı koruma sağlamada önemli bir araç olan tarım sigortaları ile risklerin etkileri azaltılabilir. Tarım sektöründe karşılaşılan risklerin ölçülebilmesi, yönetilebilmesinin zor olması ve bu risklerin büyük hasarlara yol açmasından dolayı sigorta şirketleri tarım sigortalarında birçok riske teminat vermemekte ya da tarım sigortası prim miktarları yüksek olabilmektedir. Bu nedenle pek çok ülkede tarımsal üretimin, çiftçinin ve toplumsal refahın korunabilmesi amacıyla tarım sigortası primlerine devlet tarafından destek sağlanabilmektedir. Bu çalışmanın amacı; Türkiye’de tarım sigortalarına yönelik devlet desteği uygulamasının tarım sigortaları prim üretimi üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Çalışmada tarım sigortası primlerine devlet desteği uygulanmaya başladıktan sonra tarım sigortası prim miktarlarında meydana gelen değişimler verilerle analiz edilmiştir. Bununla birlikte Türkiye’deki Tarım Sigortaları Havuzu sisteminin işleyişi ve tarım sigortalarında karşılaşılan sorunlar anlatılmıştır. Bu analizlerin sonucunda, tarım sigortalarına uygulanan devlet desteğinin prim üretiminde artış sağladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Tarım, Tarım Sigortaları, Tarım Sigortaları Havuzu

The Effects of Governmental Support to Agricultural Insurance in Turkey

Abstract

Agriculture has a special importance for countries as a fundamental economic activity since it meets the food requirements of people, it is so important for the life of people and there is no other source to replace it. For agriculture is conducted in open areas, agricultural activities can face many risks. The effects of risks can be reduced with agricultural insurances in providing protection against these risks that are seen in agriculture. Insurance companies do not provide protection for many kinds of risks or agricultural insurance premiums can be high since the measurement and management of the risks faced in agricultural sector are demanding and these risks can cause great damages. For that reason, in many countries, governments provide support to agricultural insurance premiums in order to preserve agricultural production, farmers and social welfare. The purpose of this study is to examine the effect of the implementation of government support provided for agricultural insurances on agricultural insurances premium production. In the study, the changes which have taken place in agricultural insurance premium amounts after the implementation of governmental support are analysed with data. Nonetheless, the functioning of Agricultural Insurance Pool in Turkey and the problems that are faced about agricultural insurances are explained. Subsequent to these analyses, it is seen that governmental support provided to agricultural insurances have caused an increase in premium production.

Keywords: Agriculture, Agricultural Insurance, Agricultural Insurance Pool

GİRİŞ

Tarım, insan hayatı ve ülkelerin ekonomileri için önemli bir faaliyettir. Tarım insan hayatının sürdürülebilmesi için gerekli besin maddelerini sağlamaktadır. Bununla birlikte, ülkelerin ekonomileri açısından istihdam olanağı yaratmakta, sanayiye ham madde sağlayarak ülkelerin gelişimine ve kalkınmasına katkıda bulunmaktadır. Tarım sektörü, çeşitli risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Tarım sektörünün karşılaştığı bu riskler sel, fırtına, hortum gibi oldukça büyük hasarlara yol açan ve ölçülmesi zor olan risklerdir. Tarım sigortaları, tarım sektörünün karşılaştığı bu risklere karşı koruma sağlayan önemli bir araç olarak ön plana çıkmaktadır. Tarım sigortaları ile riskler çiftçi ve devlet üzerinden alınıp sigorta sistemine devredilmektedir.

Tarım sigortası uygulamalarının kolaylaştırılması, çiftçi üzerindeki parasal yükün hafifletilmesi, tarım sigortalarının yaygınlaştırılması amacıyla devletler tarım sigortası uygulamalarında yer almakta ve primlere destek sağlamaktadırlar. Türkiye’de tarım sigortalarında devlet desteğinin uygulanması amacıyla 2005 yılında Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) kurulmuştur. Tarım Sigortaları Havuzu sistemi ile devlet 2006 yılından itibaren tarım sigortası primlerine destek sağlamaktadır.

Çalışmanın amacı; Türkiye’de kurulan Tarım Sigortası Havuzu sistemini ve devlet destekli tarım sigortacılığı uygulamasını detaylı bir şekilde ele alıp, tarım sigortası prim üretimi üzerindeki etkilerini incelemektir. Çalışmada tarım sektörünün Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH)’daki payı ve istihdamdaki rolü dikkate alınarak seçilen ülkelerdeki ve Türkiye’deki önemine değinilmiştir. Bununla birlikte Türkiye’deki Tarım Sigortaları Havuzu sisteminin işleyişi ve tarım sigortalarında karşılaşılan sorunlar anlatılmıştır. Çalışmanın varsayımı; Türkiye’de tarım sigortalarına devlet desteği uygulamasının tarım sigortası prim üretim miktarlarını olumlu yönde etkilediğidir. Çalışmada literatür taraması yapılmış ve sektöre ilişkin elde edilen veriler birbirleri ile ilişkilendirilerek yorumlanmıştır.

Tarımın Tanımı ve Önemi

İnsan ihtiyaçlarının sınırsız, doğal kaynakların sınırlı olduğu dünyada, ihtiyaçları karşılamak için geliştirilen yöntemler farklı ekonomik faaliyetlerin doğmasına yol açmıştır.

Tarım, insanların beslenme ihtiyacını karşılaması nedeniyle ilk ekonomik faaliyet olarak gerçekleşmiş ve günümüze kadar önemini sürdürmüştür [1]. Tarım; bitkisel, hayvansal ürünler üretilmesi ve işlenmesi; ormancılık, balıkçılık faaliyetleri ve bu işlemler sonucunda elde edilen

ürünlerin üreticileri tarafından taşınması, muhafaza edilmesi, pazarlanması olarak tanımlanabilmektedir [2]

Tarımın insanların yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan besin maddelerini sağlama, ülke sanayisine hammadde sağlama, iş olanağını artırması ve üretilen malların yurt dışına ihraç edilmesi suretiyle ekonomiye döviz kaynağı sağlama nedeniyle gelişmişlik düzeyleri fark etmeksizin her ülke için vazgeçilmez bir unsur olmuştur [3].

Tarımın Dünya ve Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Tarımın Dünya Ekonomisindeki Yeri

Dünya yaklaşık 13 milyar hektar toprak alanla kaplı olup bu alanın yaklaşık 5 milyon hektarı tarım yapılabilir alanı oluşturmaktadır. Dünya üzerinde tarım yapılabilir alanın %28,6'sı işlenebilmektedir [3]. Tarım sektörü, gelişmiş ya da gelişmekte olan her ülke için vazgeçilmez bir sektördür. Tarımın ülkelerin Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içindeki oranlarına bakılarak ülkelerin gelişmişlik düzeyleri hakkında yorum yapılabilir. Genellikle gelişmiş ülkelerde, tarımın GSMH ve istihdam içindeki payı düşükken, gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerde yüksektir [1]. Aşağıda tarımın, seçilmiş ülkelerdeki GSMH ve istihdam oranları içerisindeki paylarına yer verilmiştir:

Çizelge 1. Seçilmiş Ülkelerde Tarımın GSMH İçindeki Payı (%) (1985-2014) [4, 5]

Ülkeler	1985	1995	2005	2013	2014
ABD	2,1*	-	1,2	1,4	-
Brezilya	11,5	5,8	5,5	5,6	5,6
İngiltere	1,7*	1,5	0,7	0,7	0,7
İspanya	5,9*	4,2	3	2,8	2,5
Türkiye	20,3	16,3	10,8	8,3	8

Çizelge 2. Seçilmiş Ülkelerde Tarımın İstihdamdaki Payı (%) (1985-2013) [6]

Ülkeler	1985	1995	2005	2013
ABD	3	3	2	-
Brezilya	29	26	21	15
İngiltere	3	2	1	1
İspanya	18	9	5	4
Türkiye	45	43	30	22

Çizelge 1'de seçilmiş ülkelerde tarımın GSMH içerisindeki payı gösterilmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile tarımın GSMH içerisindeki payı arasında ilişki olduğu söylenebilir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arttıkça tarımın GSMH içindeki oranında düşüş gözlemlenmektedir. Nitekim tarımda gelişimini tamamlayan ülkeler sanayi ve hizmet sektörlerindeki yatırımlara ağırlık vererek katma değeri yüksek ürünler üretmektedir. Bu durum ülkelerin refahını ve zenginliklerini arttırmaktadır. Örneğin; ABD'de tarımın 2013 yılında GSMH içerisindeki payı %1,4 iken G20 içerisinde yer alan Türkiye'deki tarımın GSMH içerisindeki payı %8,3'tür [4].

Çizelge 2'de seçilmiş ülkelerde, tarımın istihdam içerisindeki payına yer verilmiştir. Tablo 1'e paralel olarak gelişmiş ülkelerdeki yüksek teknoloji ve makineleşmenin neticesinde tarım sektörüne ilişkin istihdam oranı farklılık göstermektedir. Örneğin; İngiltere'de, 2013 yılında toplam istihdamın sadece %1'i tarım sektöründe çalışırken, Brezilya'da aynı yıl için bu oran %15, Türkiye'de ise %22'dir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arttıkça, tarım sektörünün toplam istihdam içerisindeki payının azaldığı görülebilmektedir [6].

Tarımın Türkiye Ekonomisindeki Yeri

Türkiye'de Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren yaşanan ekonomik gelişmelerin paralelinde katma değeri daha yüksek olan sanayi sektörüne ağırlık verilmiş olmasına rağmen tarım sektörü ülke ekonomisi için önemini korumaya devam etmiştir. Tarım sektörünün Türkiye'de milli gelir

içerisindeki oranı giderek azalmaktadır. Buna karşın, tarımın sanayi sektörüne girdi sağlama, istihdam yaratması, dış ticarete etkisi bir bütün olarak ele alındığında, Türkiye ekonomisindeki yerini ve önemini koruduğunu söyleyebiliriz [1].

Ülkemizin yüz ölçümü 77 milyon hektardır. Bu miktarın %50'sini tarımsal faaliyet yapılabilir alan oluşturmaktadır [7]. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2015 yılı verilerine göre ülkemizde 38.566 bin hektar tarım alanı bulunmaktadır. 19.836 bin hektarlık alanda tarım faaliyetleri yapılmasına karşın 4114 bin hektarlık alan nadasa bırakılmıştır. Çayır ve mera arazileri ise 14.617 bin hektarlık alanı kaplamaktadır [8]. Tarım sektörü ülkemizin gelişimi ve kalkınması için önemli olmasına rağmen, tarım ürünlerinin verimliliğini ve üretim artışını etkileyen bazı sorunlar mevcuttur. Aşağıda bu sorunlara maddeler halinde değinilmiştir [9]:

- Tarım kesiminde çalışan nüfusun fazla olması,
- Tarımsal ve kırsal alt yapı sorunlarının hâlâ devam ediyor olması,
- Tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin küçük ölçekli olması ve toprak yapısının parçalı olması,
- Teknoloji kullanımının yetersiz olması ve makineleşmenin tam olarak sağlanamamasından ötürü üretim veriminin düşük, maliyetlerin yüksek olması,
- Üreticilerin örgütlenme oranının düşük olması,
- Tarım ürünlerinin pazarlamasında yaşanan sorunların çözülmemiş olması.

Tarım Sigortası Tanımı

İnsan hayatında önemli paya sahip olan tarım sektörü, doğal, ekonomik, sosyal risk ve belirsizliklerden en çok etkilenen sektördür [10]. Tarım sektörünün karşılaştığı riskler, çevre ve iklim koşulları nedeniyle kontrol altına alınması zor olan risklerdir. Sel, don, dolu, kuraklık, fırtına, heyelan, hortum gibi olaylar tarımsal üretimde kayıplara, dolayısıyla da çiftçi gelirlerinde istikrarsızlığa neden olmaktadır [11]. Tüm bu sorunlara karşı, tarım sigortaları risklere karşı koruma sağlayan önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bilgiler neticesinde tarım sigortası; tarımsal üretimin tüm aşamalarında maruz kalınan her çeşit risk, hastalık, kazalar neticesinde bitkisel, hayvansal ürünler ve tarımsal varlıklarda meydana gelebilecek zararların güvence altına alınarak sigortalanan varlığın sürekliliğinin sağlanması olarak tanımlanabilmektedir [12]. “Tarım sigortaları ile doğa olayları büyük oranda afet olmaktan çıkarılıp karşılaşılabilecek her türlü risk, çiftçinin, devletin, ülke ekonomisinin üzerinden alınıp sigorta sistemlerine devredilmektedir” [13]. “Tarım sigortası uygulamaları ile bitkiler, bitkisel ürünler ve seralar, tarımsal yapılar, tarım alet ve makineleri ile çiftlik hayvanları teminat altına alınmaktadır” [14].

Dünyada Tarım Sigortası Uygulamaları

Dünyada tarım sigortaları, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine, tarımın ülke ekonomileri içindeki önemine bağlı olarak ortaya çıkmış ve gelişimini sürdürmüştür. Tarım sektöründe gelişimini tamamlayan ülkelerin, tarım sigortaları uygulamalarında da ön plana çıktıkları söylenebilmektedir. Tarım sigortaları ilk olarak 1770-1800 yılları arasında Avrupa’da ortaya çıkmıştır. Dolu ve yangından kaynaklı hasarlara karşı ilk sigorta Almanya’da yapılmış ve ilk hayvan sigortası ise İrlanda’da uygulanmaya başlamıştır. Dünyada tarım sigortası uygulamaları sadece devlet, sadece özel sektör veya özel sektör-devlet işbirliği ile yürütülebilmektedir. Bu uygulama modelleri ülkelerin gelişmişlik seviyesine bağlı olarak çeşitlilik gösterebilmektedir. Bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde devlet, tarım sigortası sistemine belirli oranlarda katkıda bulunmaktadır. Tarım sigortaları, gelişmekte olan pek çok ülkede devlet tarafından, gelişmiş ülkelerde ise çoğunlukla özel sektör tarafından yürütülmektedir [15].

Türkiye’de Tarım Sigortası Uygulamaları

Türkiye’de tarım sigortaları, Cumhuriyet’in ilk yıllarında gündeme gelmiş ve bu dönemde Ziraat Bankası tarafından tarım sigortalılarına yönelik araştırmalar yapılmıştır. Ülkemizde tarım sigortalılarına ilişkin ilk uygulama dolu riskine karşı 1957 yılında Şeker Sigorta tarafından yapılmıştır. 1959 yılına gelindiğinde Başak Sigorta hayvan hayat ve dolu sigortası yapmaya başlamıştır [15]. Çiftçilerin ihtiyaçları ve karşılaştıkları sorunlara paralel olarak uzun yıllar tarım sigortalı ile ilgili birçok çalışma yapılmış ve tüm bu çalışmaların sonucunda 14.06.2005 tarihinde 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu çıkarılmış ve Kanun 21.06.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Tarım Sigortaları Kanunu ile birlikte Tarım Sigortaları Havuzu kurulmuş ve bu Kanun’da yer alan risklere ilişkin düzenlenen sigorta sözleşmelerine devlet tarafından prim desteği sağlanmaya başlamıştır [16]. Günümüzde Türkiye’de tarım sigortaları uygulamaları, sadece özel sektör tarafından ya da devlet-özel sektör iş birliğiyle yürütülmektedir. Özel sektör aracılığıyla tarım sigortası yaptırın çiftçiler, devletten prim desteği alamazken; devlet-özel sektör iş birliğiyle oluşturulan tarım sigortasını yaptıran çiftçiler, devletten prim desteği alabilmektedir [16].

Aşağıda devlet desteği ile oluşturulan Tarım Sigortaları Havuzu sistemi anlatılacaktır.

Tarım Sigortaları Havuzu

Ülkemizde tarım sektörünün karşılaştığı risklerin azaltılabilmesi, önenebilmesi ve etkin bir şekilde kontrol edilip yönetilmesi amacıyla çıkarılan 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu ile “Bu kanun kapsamındaki risklerin teminat altına alınması, sigorta poliçelerinde standartlaşmanın sağlanması, hasar organizasyonlarının aktüerya hesaplamaları, meydana gelen hasar ödemelerinin tek merkezden yapılması ve nihayetinde tarım sigortalılarının geliştirilip, yaygınlaştırılması amacıyla Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM) kurulmuştur” [16].

TARSİM’de, “Bitkiler, bitkisel ürünler ve seralar, tarımsal yapılar, tarım alet ve makineleri ile çiftlik hayvanlarının karşılaşılabilecek kuraklık, dolu, don, sel, taban suyu baskını, fırtına, hortum, deprem, heyelan, yangın, kaza ve zararlılar ile hayvan hastalıklarının neden olacağı zararlar ve/veya tarım sektörü bakımından önemli görülecek diğer risklere ilişkin teminatlar Tarım Sigortaları Havuzu Yönetim Kurulu’nun teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenmektedir” [17].

TARSİM ile devlet, Tarım Sigortaları Kanunu kapsamında yapılan sigorta sözleşmelerine çiftçi adına sigorta primine destek sağlamaktadır. Devlet’in yaptığı prim desteği miktarı her yıl için Bakanlar Kurulu Kararıyla belirlenmektedir [16]. “2016 yılı için devlet desteği, sigorta priminin %50’si olarak belirlenmiştir” [18]. TARSİM’de yapılan tüm işlemler, havuza katılan sigorta şirketlerinin eşit hisselerle ortak olduğu Tarım Sigortaları Havuzu İşletmesi Anonim Şirketi tarafından yürütülmektedir [16].

TARSİM’de yer alan şirketler, poliçeleri, kendi sigorta şirketlerinin adına düzenlemekte ancak elde ettikleri primlerin tamamını TARSİM’e aktarmak zorundadırlar. TARSİM, sigorta şirketlerinin aktardıkları primlerden tahsil ettiği tutar üzerinden sigorta şirketlerine komisyon ödemektedir [16]. “Tarım Sigortaları Havuzu İşletmesi Anonim Şirketi’nin başlıca görevleri; primleri tahsil etmek, hasar tespit işlemlerine ilişkin her türlü çalışmaları ve tazminat ödemelerini yapmak, üreticileri tarım sigortalı hakkında bilgilendirmek, halkla ilişkiler ve tanıtım kampanyalarını yürütmek, havuz kaynaklarını belirlenen ilke ve kurallara doğrultusunda yatırıma yönlendirmektir” [17].

TARSİM kapsamında, bitkisel ürün sigortası, sera sigortası, büyükbaş hayvan hayat sigortası, küçükbaş hayvan hayat sigortası, kümes hayvanları hayat sigortası, su ürünleri hayat sigortası ve arıcılık sigortası yapılmaktadır. Aşağıda bu sigortalara ilişkin açıklamalara yer verilmiştir:

Bitkisel Ürün Sigortası: Çiftçi kayıt sistemine kayıtlı açık alanlarda yetiştirilen bitkisel ürünler, bağ ve meyve bahçelerini kapsayan sigorta türüdür. Bu sigorta türünde, Tarım Sigortası Kanunu’na dayanılarak Bakanlar Kurulu Kararı ile teminat altına alınan risklerin, meydana getireceği maddi zararlar sigorta bedeline kadar karşılanmaktadır [19].

Sera Sigortası: Örtü Altı Kayıt Sistemi’nde kayıtlı seralar ve içindeki ürünlerin, poliçede teminat altına alınan riskler nedeniyle uğrayacağı maddi zararları, sigorta bedeline kadar karşılayan sigorta türüdür [20].

Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası: Sigorta kapsamında yer alan büyükbaş hayvanların, Devlet Destekli Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası Genel Şartları’nın A.1. maddesinde belirtilen riskler nedeniyle uğrayacakları zararları teminat altına almaktadır [21].

Küçükbaş Hayvan Hayat Sigortası: Sigortalanan

küçükbaş hayvanların, Devlet Destekli Küçükbaş Hayvan Hayat Sigortası Genel Şartları'nın A.2. maddesinde belirtilen risklerden dolayı uğrayacakları zararları teminat altına almaktadır [22].

Kümes Hayvanları Hayat Sigortası: Bio güvenlik ve hijyen tedbirleri alınmış kapalı üretim tesislerinde yetiştirilen kümes hayvanlarının Devlet Destekli Kümes Hayvanları Hayat Sigortası Genel Şartları'nın A.2. maddesinde belirtilen risklerden dolayı uğrayacakları zararları teminat altına almaktadır [23].

Su Ürünleri Hayat Sigortası: Su Ürünleri Kayıt Sistemi'ne kayıtlı olan tesislerde yetiştirilen su ürünleri ile kafes ve ağların Devlet Destekli Su Ürünleri Hayat Sigortası Genel Şartları'nın A.2. maddesinde belirtilen risklerden dolayı uğrayacakları zararları teminat altına almaktadır [24].

Arıcılık Sigortası: İçinde arı olan plakalı, modern kovanların Devlet Destekli Arıcılık Sigortası Genel Şartları'nın A.2. maddesinde belirtilen riskler nedeniyle uğrayacağı zararlar teminat altına almaktadır [25].

Türkiye'de Devlet Destekli Tarım Sigortalarına İlişkin Veriler

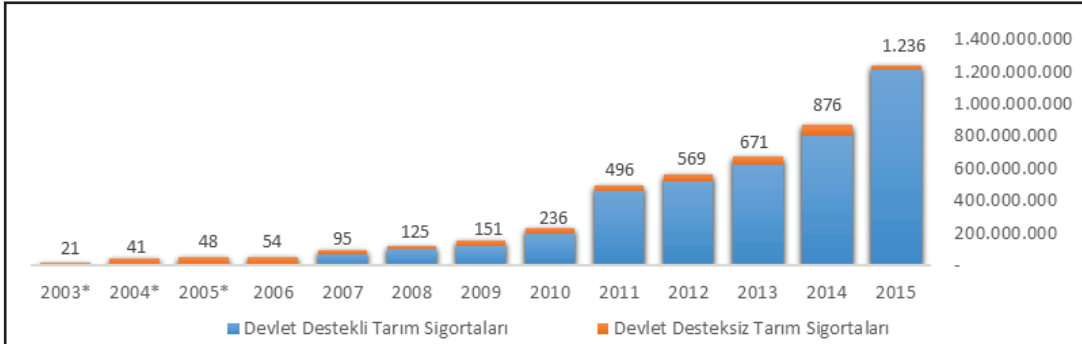
Türkiye'de devlet destekli tarım sigortası uygulamaları, 01.06.2006 tarihinde bitkisel ürün sigortası ve hayvan hayat sigortası ile başlamıştır. Yıllar itibarıyla sigortalanan ürün ve teminat altına alınan risklerin kapsamı genişletilmiştir [26]. Aşağıda yer alan grafiklerde ve tabloda, devlet destekli tarım sigortalarının uygulanmaya başlamasıyla birlikte tarım sigortalarına yönelik prim miktarlarında, sigortalanan alan ve hayvan miktarında meydana gelen değişimleri gösteren verilere yer verilmiştir:

Grafik 1'de ve Çizelge 3'te yer alan verilere dayanılarak 2006 yılında başlayan devlet destekli tarım sigortası sisteminin, tarım sigortası prim üretiminde ciddi anlamda artış yarattığını görülebilmektedir. 2006 yılında tarım sigortaları toplam prim tutarı 54 milyon Türk Lirası olarak

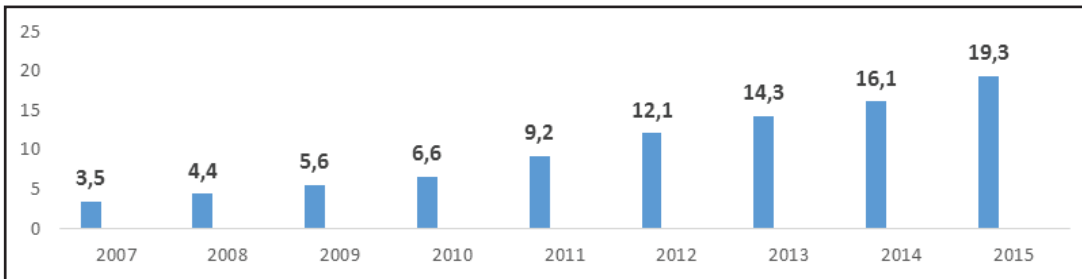
gerçekleşmiştir. Aynı yılda, toplam tarım sigortası prim tutarının sadece %8'ini devlet destekli tarım sigortaları oluştururken buna karşın %92'lik payı devlet desteksiz tarım sigortaları oluşturmuştur. Yıllar içerisinde devlet desteğinin etkisi ile tarım sigortaları prim üretiminde önemli oranda artış meydana gelmiştir. Devlet desteksiz sigorta primlerinde dalgalanmalar olmakla birlikte toplam tarım sigortası prim miktarı içerisinde oranı giderek azalmıştır. 2015 yılında devlet desteğinin toplam tarım sigortası içerisindeki payı %98'e ulaşırken, devlet desteksiz tarım sigortasının toplam tarım sigortası prim içindeki oranı %2'ye gerilemiştir [27].

Çizelge 3. Türkiye'de Üretilen Tarım Sigortası Prim Tutarları (Türk Lirası) (2003-2015) [27; *, 28]

Yıllar	Devlet Destekli Tarım Sigortaları	Devlet Desteksiz Tarım Sigortaları	Toplam
2003*	-	20.839.016	20.839.016
2004*	-	40.752.084	40.752.084
2005*	-	48.430.480	48.430.480
2006	4.389.861	49.972.989	54.362.850
2007	67.218.666	28.112.811	95.331.476
2008	101.437.230	23.180.485	124.617.714
2009	123.582.437	27.537.215	151.119.652
2010	198.840.530	36.996.413	235.836.943
2011	458.183.149	37.926.206	496.109.355
2012	523.641.389	44.936.285	568.577.673
2013	620.510.548	50.751.974	671.262.522
2014	803.572.449	72.037.027	875.609.475
2015	1.216.468.037	19.639.086	1.236.107.123

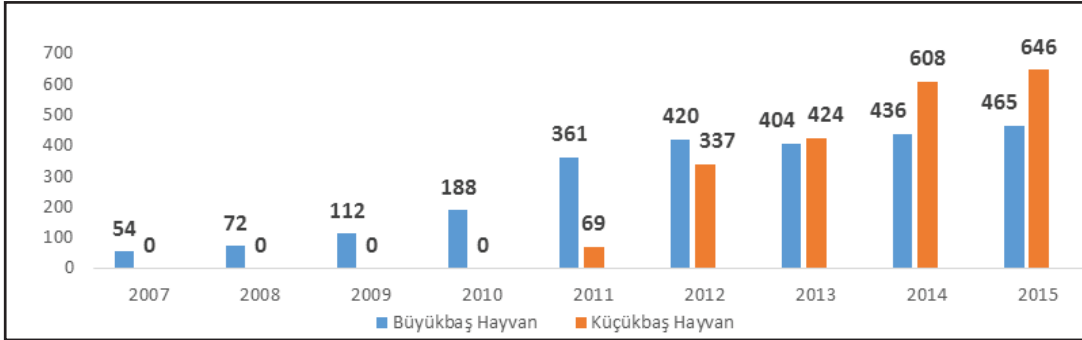
Grafik 1. Türkiye'de Üretilen Toplam Tarım Sigortası Prim Tutarları (Milyon Türk Lirası) (2003-2015) [27, 28]

Grafik 2. Devlet Destekli Tarım Sigortaları Kapsamında Sigortalanan Alan (Milyon Dekar) (2007-2015) [29]

Grafik 2'deki veriler incelendiğinde tarım sigortalarına devlet desteğinin uygulanmaya başlamasıyla birlikte sigorta edilen alan miktarında hızlı bir artış meydana geldiği söylenebilir. Türkiye'de 2015 yılı itibariyle devlet destekli

sigorta kapsamında toplam sigortalı alan büyüklüğü 19,3 milyon dekadır [29]. Bu miktar ülkemizde tarım yapılabılır alanın sadece %9,7'sine tekabül etmektedir [8].

Grafik 3. Devlet Destekli Tarım Sigortaları Kapsamında Sigortalanan Hayvan Sayısı (Bin) (2007-2015) [29]

Grafik 3, devlet destekli tarım sigortaları kapsamında sigortalanan büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısını göstermektedir. Devlet destekli hayvan sigortaları incelendiğinde, sigortalanan büyükbaş ve küçükbaş hayvanların sayısında gözle görülür bir artış olmuştur. 2015 yılı itibariyle Türkiye'de toplam 14.127.837 adet büyükbaş hayvanın sadece %3,2'si devlet destekli sigorta kapsamındayken, 41.924.100 adet küçükbaş hayvanın %1,5'i devlet destekli sigorta kapsamındadır [30].

Türkiye'de Tarım Sigortası Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar

Ülkemizde tarım sigortalarına devlet desteğinin başlamasından itibaren tarım sigortası prim üretiminde önemli ölçüde artış gözlemlenmiştir. Çiftçilerin sorunlarını çözmek ve riski dağıtmak amaçlı uygulanan politikaların neticesinde olumlu sonuçlar alınmaya başlanmıştır. Buna karşın tarım sigortaları uygulamalarında bazı sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Tarım sektörünün verimliliğini etkileyen risklerin çeşitliliğinin fazla olması ve risk derecesinin analiz edilmesinin diğer sektörler göre zor olması
- Ülkemizde tarım sigortalarında meydana gelen hasarları doğru ve güvenilir bir şekilde tespit edebilecek yeterli sayıda yetiştirilmiş personel bulunmaması.
- Tarım sektöründen geçimini sağlayan insanların elde etmiş oldukları gelir, sanayi ve hizmet sektörlerine göre daha düşük seviyededir. Bu durum tarım sektöründe üretilen prim miktarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.
- Tarıma yönelik sigorta ve kredi uygulamalarında koordinasyon eksikliği mevcuttur. Bu durum hem tarım sigortalarında hem de tarıma ilişkin verilen kredilerde sıkıntılara yol açabilmektedir.
- Türkiye'de tarım topraklarının parçalı olması tarım sigortalarının gelişiminde engel teşkil edebilmektedir.
- Yerleşmiş ve köklü bir tarım sigortası politikasının olmaması, karşılaşılan sorunlarda etkili çözümlerin bulunamamasına neden olabilmektedir [15].
- Ülkemizde sigortacılık kültürünün tam olarak yerleşememesi ve dini nedenler, tarım sigortalarının gelişimini engellemektedir [12].
- Ülkemizde, tarım sigortalarında teminat verilen riskler yetersizdir. Başta kuraklık olmak üzere kapsama alınması gereken birçok katastrofik risk ve ürünler bulunmaktadır [31].

SONUÇ ve ÖNERİLER

Toplumların refahı açısından katma değeri yüksek olan sanayi ve hizmet sektöründe farklılık yaratan ülkeler tarımsal faaliyetlerde gelişimini tamamlamış ülkelerdir. Bu nedenle tarım sektöründe verimliliğin ve üretim miktarının artırılması için karşılaşılan risklere karşı çeşitli önlemler alınmaya çalışılmıştır. Tarım sigortacılığı da risklere karşı koruma sağlayan bir araç olarak ortaya çıkmıştır. Tarımsal faaliyetler niteliği gereği açık alanda yapıldığından karşılaşılan riskler ölçülmesi ve yönetilmesi zor risklerdir. Bu sebepten ötürü pek çok ülkede devlet; üreticileri ve tarımsal üretimi korumak, aynı zamanda sigorta şirketlerinin yükünü hafifletmek amacıyla tarım sigortası primlerine destek sağlamaktadır.

Türkiye'de devlet destekli tarım sigortaları uygulaması 2006 yılında başlamıştır. Çalışmamızın varsayımı ülkemizde tarım sigortalarına devlet desteği uygulamasının tarım sigortası primlerini arttıracaktır. Çalışma sonucunda devlet destekli tarım sigortası sisteminin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren tarım sigortası prim miktarlarında önemli ölçüde artış meydana getirdiği gözlemlenmiştir. Tarım sigortası primlerine sağlanan %50 oranında destek, üreticileri özellikle devlet destekli tarım sigortalarına yöneltmiş ve tarım sigortası prim miktarlarında artış meydana gelmiştir. Ayrıca hem sigortalanan alan hem de sigortalanan hayvan sayısı önemli ölçüde artmıştır. Tarım sigortalarında devlet desteği üreticilerin tarım sigortalarına yönelik ilgisini her ne kadar arttırsa da sigortalanan alan ve hayvan sayısı düşüktür. Çünkü toplam üretim yapılan alanın sadece %9,7'si devlet destekli sigorta kapsamındayken, bu oran büyükbaş hayvanlarda %3,2, küçükbaş hayvanlarda ise %1,5'tir. Aşağıda ülkemizde tarım sigortalarına katılımın artırılabilmesi ve sorunların çözümlenmesine yönelik bazı önerilerde bulunulmuştur:

- Türkiye'de tarım sigortalarında üretilen prim miktarının %98'ini devlet destekli tarım sigortaları oluşturduğundan üreticileri, tarım sigortalarına yöneltmekte en büyük görev TARSİM'e düşmektedir. Bu konuda gelişme kaydedilebilmesi için TARSİM tarafından üreticileri, tarım sigortaları hakkında bilinçlendirecek çalışmaların artırılması gerekmektedir.
- TARSİM kapsamında sigorta yaptırıp hasar ödemelerinde problem yaşayan üreticilerin sorunlarının çözülmesi gerekmektedir.
- Tarım sigortaları alanında kendini yetiştirmiş, konuya hâkim olan uzmanlaşmış ve nitelikli personel sayısının artırılması gerekmektedir.
- Üreticilerin poliçede teminat altına alınacak riskler, ge-

nel şartlar ve hasar süreci sonrası uygulamalarla ilgili detaylı bir şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir.

- Kuraklık gibi tarımsal üretimde büyük ölçüde kayba yol açan risklerin, devlet destekli tarım sigortaları kapsamına alınması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

[1] DOĞAN, Zeki, ARSLAN, Seçkin ve Diğerleri, Türkiye'de Tarım Sektörünün İktisadi Gelişimi ve Sorunları: Tarihsel Bir Bakış, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Ocak 2015, Sayı:8, <http://iibfdergi.nigde.edu.tr/article/download/5000078215/5000086163> (09.03.2016), s.30-34.

[2] KOCAÖZ, Rüstem, Türkiye'de 1980 Sonrası Tarım Sektöründe Gelir ve İstihdamın Analizi, (Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009, s.4.

[3] T.C. Kalkınma Bakanlığı, Tarım arazilerinin Sürdürülebilir Kullanımı Çalışma Grubu Raporu, Ankara 2014, http://tarim.kalkinma.gov.tr/wp-content/uploads/2014/12/Tarim_Arazilerinin_Surdurulebilir_Kullanimi_Calisma_Grubu_Raporu.pdf (08.03.2016), s.1-3.

[4] Dünya Bankası, <http://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS>, (11.03.2016).

[5] Nebi ÇELİK, Tarımda Girdi Kullanımı ve Verimliliğe Etkileri, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, Temmuz 2000, s.7.

[6] Dünya Bankası, <http://data.worldbank.org/indicator/SL.AGR.EMPL.ZS>, (11.03.2016).

[7] Food and Agriculture Organization of the United Nations, FAO Statistical Yearbook 2014, <http://www.fao.org/3/a-i3621e.pdf> (07.04.2016), s.15.

[8] Türkiye İstatistik Kurumu, 2015 Yılı Tarım İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (07.04.2016).

[9] Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Türk Tarım Politikasının Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasına Uyumu, Ankara, Haziran 2005, ss.21-22.

[10] Kenan KESKİNKILIÇ, Tarım Sigortacılığı; Dünya ve Türkiye'deki Uygulamaların Değerlendirilmesi, Nisan 2013, <http://itb.org.tr/dosya/rapordosya/tarim-sigortaciligidunya-ve-turkiyedeki-uygulamal.pdf>, (15.03.2016), s.1.

[11] Şebnem URALCAN, Temel Sigorta Bilgileri ve Sigorta Sektörünün Yapısal Analizi, 2. Baskı, İstanbul: Bilyay Vakfı Yayınları, Ağustos 2006, s.84.

[12] Gonca GÜL YAVUZ, Polatlı İlçesinde Üreticilerin Tarım Sigortası Yaptırmaya Karar Verme Sürecinde Etkili Olan Faktörlerin Analizi, Ankara: 2011, s.1-48.

[13] Tanfer DİNLER, Avrupa Birliği ve Türkiye Tarımında Risk Yönetim Programları, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/60b491b917d4185_ek.pdf?tipi=14&sube=, (15.03.2016), s.3.

[14] Ali KARACA, Adnan GÜLTEK ve Diğerleri, Türkiye'de Tarım Sigortaları Uygulamaları, http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/28ac9c427302b7a_ek.pdf, (15.03.2016), s.1.

[15] Bahattin ÇETİN, Tarım Sigortaları, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, Ocak 2007, s.6-122.

[16] Selim ÇAĞATAY, Tarım ve Tarım Sigortalarının Geleceği, İstanbul: Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı Yayınları, Aralık 2008, s.89-97.

[17] 21.06.2015 tarihli 25852 Sayılı Resmi Gazete, 5363 Sayılı Tarım Sigortaları Kanunu, Kabul Tarihi: 14.06.2005, Madde 9, Madde 12.

[18] 01.01.2016 tarihli 29537 Sayılı Resmi Gazete, 8248 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, Kabul Tarihi: 09.11.2015, Madde 2.

[19] TARSİM, Devlet Destekli Bitkisel Ürün Sigortası Genel Şartlar-2016, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E60277696H1HJQE1QH0VMV169CW17062015 (02.04.2016).

[20] TARSİM, Devlet Destekli Sera Sigortası Genel Şartlar-2016, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E60277696H1HJQE1QH0VMV169CW17062015 (02.04.2016).

[21] TARSİM, Devlet Destekli Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası Genel Şartlar-2016, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E60277696H1HJQE1QH0VMV169CW17062015 (02.04.2016).

[22] TARSİM, Devlet Destekli Küçükbaş Hayvan Hayat Sigortası Genel Şartlar-2016, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E60277696H1HJQE1QH0VMV169CW17062015 (02.04.2016).

[23] TARSİM, Devlet Destekli Kümes Hayvanları Hayat Sigortası Genel Şartlar-2016, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E60277696H1HJQE1QH0VMV169CW17062015 (02.04.2016).

[24] TARSİM, Devlet Destekli Su Ürünleri Hayat Sigortası Genel Şartlar-2016, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E60277696H1HJQE1QH0VMV169CW17062015 (02.04.2016).

[25] TARSİM, Devlet Destekli Arıcılık Sigortası Genel Şartlar-2016, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=6D7415BE31795E0576A7CE18FEDB4F2E60277696H1HJQE1QH0VMV169CW17062015 (02.04.2016).

[26] TARSİM, TARSİM 2014 Yılı Faaliyet Raporu, https://web.tarsim.gov.tr/havuz/subpage?_key_=0C006981E0842E8D6235913E60C5E96777615612P3GUH0F96WW8JT4TA616062015, (09.04.2016), s.14.

[27] Türkiye Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği, Genel Sigorta Verileri, <http://www.tsb.org.tr/resmi-istatistikler.aspx?pageID=909>, (02.04.2016).

[28] Uğur SEVİM, Türkiye'de Tarım Sigortalarında Tarım Sigortaları Havuzu ve TARSİM Uygulaması, (Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trabzon, 2010, s.117.

[29] TARSİM, Elde Edilen Sonuçlar , <https://web.tarsim.gov.tr/havuz/homepage>, (02.04.2016).

[30] Türkiye İstatistik Kurumu, 2015 Yılı Hayvancılık İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, (07.04.2016).

[31] T.C. Kalkınma Bakanlığı, Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2014, http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zel%20ihtisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/226/BitkiselUretim_%C3%B6ik.pdf (24.10.2016), s.44.